Petras Dobeikis,
Ramūnas Šmigelskas

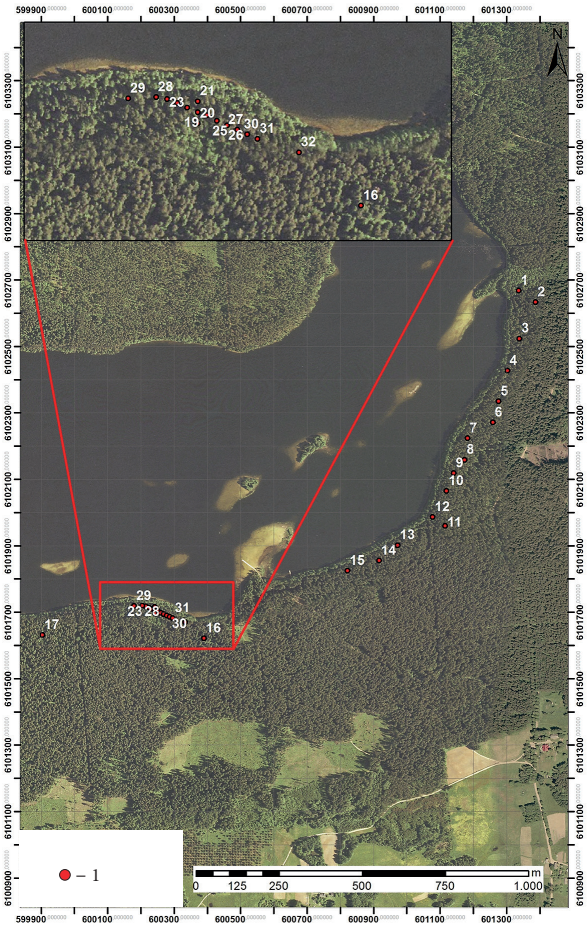
Baluošų ežero pakrančių žvalgomieji tyrimai

Baluošų ežeras yra Rytų Lietuvoje, Molėtų ir Švenčionių rajonų paribyje. Jo pakrantėje, ŠR dalyje, žinomas Dubingių (Jutonių) pilkapynas, kuriame yra 124 pilkapiai. 2012 m. čia ištirtas vienas VIII–X a. pradžios pilkapis, rasti 7 asmenų palaikai, tarp jų vienas itin turtingas (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 149–153). Iki šiol šio pilkapyno apylinkėse nėra žinoma nė viena senovės gyvenvietė. 2015 m. VU archeologijos magistro studijų metu, kurso „Kraštovaizdžio archeologija: tyrimų strategijos ir metodai. II dalis“ rėmuose nuspręsta šio pilkapyno apylinkėse Baluošų ežero pakrantėse atlikti žvalgomuosius tyrimus ieškant pilkapyną supylusios bendruomenės gyvenamosios vietos.

Pirmiausia apeita ir vizualiai žvalgyta Baluošų ežero ŠR (apie 229100 m^2), R (apie 160 tūkst. m^2) bei P pakrantė (apie 155 tūkst. m^2) (1 pav.). ŠR pakrantės apgyvendinimo galimybė dėl šioje vietoje esančios itin stačios pakrantės (vietomis iki 10 m aukščio) ir šiuolaikinės žmogaus veiklos senovės gyvenvietės buvimo ar išlikimo tikimybė nedidelė. Todėl nuspręsta susitelkti į R bei P ežero krantus. Šiose vietose reljefas pasirodė patogesnis apgyvendinimui – lengviau pasiekiamas ežero vanduo bei akivaizdžiai mažesni XX–XXI a. žmogaus veiklos pėdsakai.

Atlikus žvalgomuosius tyrimus iš viso ištirti 32 šurfai, kurių bendras plotas 33 m^2. R pakrantėje iškasta 15 šurfų (15 m^2), nė viename iš jų žmogaus veiklos pėdsakų aptikti nepavyko.

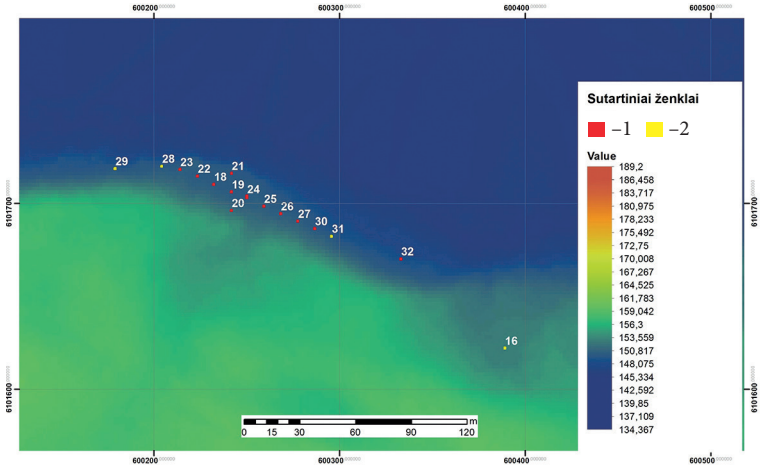
Baluošų ežero P dalyje buvo ištirta dar 17 šurfų (bendras plotas 18 m^2) (2 pav.). Penkiuose

1 pav. Baluošų ežero pakrančių žvalgomųjų tyrimų situacijos planas: 1 – tirtų šurfų vietos. P. Dobeikio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the evaluation on the shores of Lake Baluošai: 1 – test pits

iš jų (18, 19, 22, 24, 25) pavyko aptikti 29–62 cm storio pilkos – tamsiai pilkos spalvos smėlingą kultūrinį sluoksnį su smulkiais angliukais bei apžiestos ir lipdytos keramikos šukėmis (3 pav.). Pagal jas šis horizontas datuotas XI–XIV a. Dar 7 šurfuose (20, 21, 23, 26, 27, 30, 32) fiksuotas tokios pačios struktūros gruntas su smulkiais

2 pav. P pakrantėje tirti šurfai ir paviršiaus reljefas pagal LiDAR duomenis: 1 – aptiktas kultūrinis sluoksnis; 2 – tuščias šurfas. P. Dobeikio brėž.

Fig. 2. The test pits excavated on the S shore and the surface relief based on the LiDAR data: 1 – discovered cultural layer; 2 – empty test pit

3 pav. Šurfo 24 stratigrafija. P. Dobeikio nuotr.

Fig. 3. The stratigraphy of test pit 24

angliukais, tačiau be jokių archeologinių radinių.

Šurfe 24, po pilkos – tamsiai pilkos spalvos smėlingu sluoksniu buvo 15–20 cm storio juodos spalvos sluoksnis su ugnyje buvusiais akmenimis (4 pav.), o šurfuose 18 ir 25 – panašios struktūros, bet šviesesnis (tamsiai pilkas) sluoksnis. Visais šiais atvejais archeologinių radinių nerasta.

Tikimybė, kad Baluošų ežero ŠR pakrantėje buvo senovės gyvenvietė, išlieka, bet dėl pakrantės statumo ir šiuolaikinės žmogaus veiklos ji minimali. R pakrantėje, iki 90 m atstumu nuo ežero neaptikta jokių radinių. Dėl to galima teigti, jog R pakrantė niekada nebuvo apgyvendinta. P pakrantėje aptikti kultūriniai sluoksniai su archeologiniais radiniais, kurie rodo šioje vietoje buvus iki šiol nežinomą neį-

4 pav. Šurfuose aptikti keramikos fragmentai. P. Dobeikio nuotr.

Fig. 4. The potsherds discovered in the test pits

tvirtintą gyvenvietę. Nors pagal dabartinius rezultatus chronologiškai ji su Dubingių (Jutonių) pilkapynu nesisieja, tačiau neatmestina tikimybė, jog ir anksčiau šioje vietoje gyveno bendruomenė, šiame pilkapyne laidojusi savo narius.

Už nustatytų neįtvirtintos gyvenvietės ribų iškastame šurfe 32 aptiktas horizontas su smulkiais angliukais leidžia konstatuoti, jog šioje vietoje esantis gyvenvietės kultūrinis sluoksnis tęsiasi protarpiais.

Tyrimų metu aptikti radiniai perduodi LNM.

The Field Evaluation on the Shores of Lake Baluošai

In 2015, an evaluation (32 test pits, a total of 33 m^2) was conducted on the shores of Lake Baluošai (Figs. 1–2). During the investigation, it was determined that the lake's E shore had never been inhabited. Meanwhile a cultural layer (Fig. 3) with sherds of 11th–14th-century pottery (Fig. 4), stones that had been in a fire, and small pieces of charcoal was discovered in the S shore. An unenclosed settlement, which had been unknown up until then, was identified at this location. Although it is not chronologically connected with Dubingiai (Jutoniai) Barrow Cemetery, the possibility should not be rejected that the community, who buried their members in the barrow cemetery had previously lived at this site.

1 pav. Šurfas 1 ir jame fiksuotas archeologinis sluoksnis iš P pusės. M. Dubinskaitės nuotr.

Fig. 1. Test pit 1 and the archaeological layer recorded in it, as seen from the S

Monika Dubinskaitė,
Ramūnas Šmigelskas

Alytaus piliakalnio papėdės gyvenvietė

Alytaus piliakalnis įrengtas Nemuno dešiniojo kranto kyšulyje, jo santakoje su Alytupiu. Ant piliakalnio stovėjo Alytaus pilis, kurios apylinkes 1377 ir 1382 m. niokojo kryžiuočiai. Alytaus pilis minima 1384 ir 1387 m. Piliakalnis datuojamas I tūkst. viduriu – XIV a. (*LPA*, 2005, t. I, p. 32–33). Glausta Alytaus piliakalnio ir jo aplinkos archeologinių tyrimų apžvalga jau paskelbta (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 77–81). 2011 m. tyrimų metu L. Girlevičius nustatė, kad II–VII a. kultūrinis sluoksnis yra išplitęs už Alytaus piliakalnio su gyvenviete saugomos teritorijos ribų.

Sklype Alytaus mieste, Piliakalnio g. 27, patenkančiame į Alytaus piliakalnio su gyvenviete (UK 22599) vizualinio apsaugos pozonio teritoriją, 2015 m. atlikti žvalgomieji tyrimai. 1500 m^2 dydžio sklype esančius du pastatus ketinama rekonstruoti ir pastatyti dar vieną namą. Šurfai tirti išdėstant juos visame sklype kuo vienodžiau. Tyrimų metu ištirta 13 1x1 m

